

**АНАЛИЗА ТРОШКОВА И КОРИСТИ ИНОВАТИВНОГ
РЕШЕЊА РАЗВИЈЕНОГ У ОКВИРУ ПРОЈЕКТА "ЛОКАЛНА
ПАРТНЕРСТВА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ МЛАДИХ"**

Аутори:

**Доц. др Милан Чупић
Доц. др Мирјана Тодоровић**

Крагујевац, 15.07.2016. године

САДРЖАЈ

1. САЖЕТАК	1
1.1. Преглед пројекта	1
1.2. Опис методологије анализе	1
1.3. Резултати анализе и препоруке	1
2. ОПИС ПРОЈЕКТА	2
2.1. Сврха пројекта	2
2.2. Начин реализације пројекта.....	2
2.3. Очекивани резултати пројекта.....	2
3. МЕТОДОЛОГИЈА АНАЛИЗЕ ТРОШКОВА И КОРИСТИ.....	3
3.1. Поступак процене трошкова и користи.....	3
3.2. Избор друштвене дисконтне стопе	5
3.3. Избор периода анализе.....	5
3.4. Модели за оцену економске исплативости пројекта	6
4. АНАЛИЗА ТРОШКОВА И КОРИСТИ ПРОЈЕКТА.....	6
4.1. Финансијски трошкови пројекта	6
4.2. Процена друштвених трошкова пројекта.....	8
4.3. Финансијске користи пројекта	9
4.4. Процена друштвених користи пројекта	10
4.5. Преглед друштвених трошкова и користи пројекта.....	11
5. ОЦЕНА ЕКОНОМСКЕ ИСПЛАТИВОСТИ ПРОЈЕКТА.....	12
6. ПРОЦЕНА РИЗИКА.....	13
7. ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ.....	14
8. ЛИТЕРАТУРА.....	15

1. САЖЕТАК

Овај извештај представља резултате анализе трошкова и користи, тј. процене економске исплативости иновативног решења предложеног пројектом "Локална партнерства за запошљавање младих", који је реализовао Развојни бизнис центар Крагујевац.

1.1. Преглед пројекта

Пројекат "Локална партнерства за запошљавање младих" има за циљ да се допринесе решавању проблема високе незапослености младих у Крагујевцу, кроз развој иновативних решења овог проблема и партнерства између цивилног, јавног и приватног сектора. Задатак пројекта јесте одабир високо мотивисаних, младих, незапослених људи, метало-прерађивачке струке, са одговарајућим основним знањем, којима ће кроз програм обуке, бити пружена високо специјализована практична знања и вештине, а у складу са захтевима послодаваца. Предвиђено је да програмом обуке буду обухваћене 24 незапослене младе особе, средње стручне спреме, метало-прерађивачких профила у Крагујевцу. Такође је предвиђено да 12 најбољих са обуке буде упућено на праксу у партнерска предузећа, као и да 7 најбољих са праксе буде предложено за запошљавање. Иако се може очекивати да ће предложено иновативно решење имати позитиван утицај на све учеснике пројекта, посао је одмах након окончања праксе добило 11 учесника пројекта, а очекује се да ће у периоду од годину дана након окончања праксе посао добити свих 12 учесника праксе.

1.2. Опис методологије анализе

Анализа трошкова и користи омогућава обухватање и поређење трошкова и користи које неки пројекат улагања може проузроковати за друштво, са циљем процене његове економске исплативости. У овом извештају су представљени резултати анализе иновативног решења примењеног на малом узорку младих незапослених особа метало-прерађивачке струке у Крагујевцу. Анализом су у обзир узети, преко квази-контролне групе, процењени економски ефекти постојећих решења Националне службе за запошљавање, што је омогућило процену додатног доприноса предложеног решења друштвеном благостању. Резултат анализе су процењени показатељи економске исплативости, и то: економска нето садашња вредност, економска стопа приноса и рацио користи и трошкова.

1.3. Резултати анализе и препоруке

Сprovedена анализа је показала да је предложено иновативно решење веома економски исплативо, будући да доноси 8,93 RSD очекиваног приноса на 1 RSD учињеног трошка. Предложено решење је економски исплативо и значајно доприноси унапређењу друштвеног благостања и када се упореди са економским ефектима постојећих решења Националне службе за запошљавање. С тим у вези се препоручује примена предложеног иновативног решења. Будући да процене неких вредности у анализи могу бити недовољно прецизне, док очекивани ефекти пројекта могу бити под утицајем великог броја непредвиђених и/или непредвидивих фактора, спроведена је анализа утицаја ризика, која је потврдила економску исплативост предложеног решења. Анализа ризика је указала на то да би предложено решење постало економски неисплативо само ако би, под осталим једнаким условима, резултирало запошљавањем само једне младе особе метало-прерађивачке струке. Такође, предложено решење би постало економски неисплативо ако би 5 младих особа металопрерађивачке струке, под осталим једнаким условима, задржало посао само годину дана.

2. ОПИС ПРОЈЕКТА

Пројекат "Локална партнерства за запошљавање младих", на територији Града Крагујевца, реализује Развојни бизнис центар Крагујевац. Партнери у реализацији овог пројекта су Политехничка школа Крагујевац и три предузећа из метало-прерађивачког сектора Крагујевца – Милановић инжењеринг, Униор Компонентс и Горење МДМ. Пројекат се мора завршити у року од 6 месеци, тј. најкасније до 31. јула 2016. године.

2.1. Сврха пројекта

Централни проблем који пројекат треба да реши је висока стопа незапослености младих. Овај проблем прати ситуација у којој предузећа у одређеним секторима привреде Крагујевца имају сталну потребу за новим радницима и стално отворена радна места, која не могу да попуне одговарајућом радном снагом. Таква је ситуација идентификована у метало-прерађивачком сектору привреде Крагујевца. Уочена су два узрока овакве ситуације: а) неусклађеност знања и вештина младих са актуелним потребама послодаваца у метало-прерађивачком сектору и б) недовољна сарадња привреде и јавног сектора и одсуство иноватних локалних решења за повећање запошљивости и запошљавања младих у метало-прерађивачком сектору.

С обзиром на идентификовани проблем, пројекат има за циљ да се допринесе решавању проблема високе незапослености младих у Крагујевцу, кроз развој иновативних решења овог проблема и партнерства између цивилног, јавног и приватног сектора. Специфични циљ пројекта је да се повећа запошљивост и запошљавање незапослених младих жена и мушкараца средњег степена стручне спреме, метало-прерађивачких профила, у Крагујевцу, провером, унапређењем и припремом за даље ширење иновативног модела запошљавања и запошљивости младих, заснованог на превазилажењу јаза између постојећих компетенција циљне групе и потреба послодаваца.

2.2. Начин реализације пројекта

С обзиром на описане проблеме и утврђене циљеве, задатак овог пројекта јесте да се одаберу високо мотивисани, млади, незапослени људи, метало-прерађивачке струке, са одговарајућим основним знањем, којима ће кроз програм обуке, развијен у сарадњи са партнерским компанијама из металопрерађивачког сектора у Крагујевцу, бити пружена високо специјализована практична знања и вештине, а у складу са захтевима послодаваца. Предвиђено је да програмом обуке буду обухваћене 24 незапослене младе особе, средње стручне спреме, метало-прерађивачких профила у Крагујевцу. Такође је предвиђено да 12 најбољих са обуке буде упућено на праксу у партнерска предузећа, као и да 7 најбољих са праксе буде предложено за запошљавање.

За реализацију пројекта је неопходно да предузећа делегирају своје представнике, који ће проћи обуку за менторство. Обуку треба да прође 8 будућих ментора - 3 представника из партнерских предузећа, 2 представника других предузећа социјалних партнера Политехничке школе и 3 професора Политехничке школе, који се проласком кроз програм обуке припремају за будуће едукације ментора по истеку реализације пројекта.

2.3. Очекивани резултати пројекта

Кључна промена која се очекује од реализације пројекта јесте повећање шанси за запошљавање младих у метало-прерађивачком сектору, који је високо потентан и има капацитет за развој и стварање нових радних места. Млади, директно укључени у пројекат, овладаће вештинама и знањима, која су дефицитарна и тражена у метало-прерађивачком сектору, стећи искуство рада у компанијама и на тај начин значајно унапредити своју

запошљивост. Пројектом је предвиђено запошљавање најмање 7 обучених кадрова у партнерским компанијама, а у периоду по завршетку пројекта и свих 12 корисника који прођу обуку и праксу.

Други важан допринос пројекта јесте што ће иновативни модел повећања запошљивости и запошљавања младих, који је Развојни бизнис центар Крагујевац пилотирао у сектору информационо-комуникационих технологија, бити тестиран, унапређен и прилагођен за примену у метало-прерађивачком сектору привреде Крагујевца, кроз развијање и стандардизацију програма стручне обуке, програма праксе, пружања менторске подршке у компанијама, система за праћење и оцену успешности кандидата у програму. Ефекти модела ће, такође, бити оцењени, биће спроведена анализа трошкова и постигнутих ефеката, припремљен план финансијске одрживости и репликације модела и развијено комплетно упутство за даљу примену и ширење модела.

3. МЕТОДОЛОГИЈА АНАЛИЗЕ ТРОШКОВА И КОРИСТИ

Анализа трошкова и користи или ЦБА (Cost-benefit analysis) се најчешће дефинише као активност која омогућава обухватање и поређење трошкова и користи које неки пројекат улагања може проузроковати за друштво. За ЦБА, у обзир треба узети утицаје што већег броја финансијских, економских, друштвених и других фактора, у циљу процене економске исплативости пројекта за друштво. Утицаје свих ових фактора је потребно изразити новчано, како би били међусобно упоредиви. Економски исплативим се сматрају само они пројекти који доносе више користи, него трошкова, а препоручује се избор оног пројекта који доноси највеће користи у односу на трошкове.

Предмет ЦБА је пројекат, схваћен као серија активности усмерених ка остварењу јасно дефинисаног и недељивог циља. Предмет ЦБА не могу бити делови пројекта, већ цео пројекат, са свим својим деловима, посматран независно од других пројеката. Посебна врста је пилот пројекат, који може бити схваћен као експеримент малог обима и кратког века трајања чија је сврха анализа и оцена очекиваних ефеката (економске исплативости) планираног пројекта у пуном обиму. Пилот пројекти су корисни јер омогућавају сагледавање потенцијалних проблема у примени и могућности за унапређење планираног пројекта пуног обима. С тим у вези, они могу бити нарочито корисни за анализу политика у вези са јавним услугама, као што су здравствена заштита, образовање, запошљавање и сл.

3.1. Поступак процене трошкова и користи

Табелом 1 су представљени ефекти (трошкови и користи) који могу да буду остварени у вези са пилот пројектом обуке и унапређења запошљивости. Ефекти пројекта су представљени из перспективе учесника пројекта (корисник пројекта или млади незапослени), неучесника пројекта (остатак друштва, тј. порески обвезници) и друштва у целини. Трошкови и користи за друштво су збир трошкова и користи за учеснике и неучеснике пројекта, будући да друштво укључује ове две групе становника. Тако, ако пројекат услови смањење буџетских исплата учесницима пројекта (нпр. накнаде за незапослене), то може бити схваћено као корист за неучеснике (смањење потребних пореских плаћања), а трошак за учеснике пројекта (мањи приливи из буџета). Истовремено, то неће бити ни трошак ни корист за друштво, будући да је само дошло до трансфера средстава од једног ка другом сегменту становништва.

Прве две категорије трошкова и користи у Табели 1 су одраз повећања радног времена и продуктивности учесника пројекта, нпр. зато што су пројектом унапређена знања и компетенције учесника, обезбеђен посао за учеснике или унапређене услуге службе за запошљавање. Тако ће, с једне стране, порастати обим производње учесника, што ће условити пораст њихових бруто плата и осталих надокнада (нпр. превоз, топли оброк, регрес за

коришћење годишњег одмора, боље осигурање на радном месту). Са друге стране, учесник пројекта ће више времена проводити на послу, тако да ће морати да издвоји средства за превоз и чување деце (нпр. обданиште). Ако оствари повећање личних прихода, мораће више да издваја на плаћање пореза на доходак грађана.

Табела 1 Очекивани ефекти програма обуке и унапређења запошљивости

Ефекти	Учесници пројекта	Неучесници пројекта	Друштво
Продуктивност учесника пројекта			
Производња учесника пројекта током праксе	0	+	+
Бруто плата запослених учесника пројекта	+	0	+
Остале накнаде које обезбеђује послодавац	+	0	+
Трошкови учесника пројекта			
Порез на доходак грађана	-	+	0
Остали издаци (нпр. превоз, обданиште)	-	0	-
Социјални програми за незапослене			
Смањење накнаде за незапослене	-	+	0
Смањење административних трошкова	0	+	+
Социјална давања државе			
Субвенције и плаћања запосленима	0	-	-
Административни трошкови	0	-	-

Напомена: + означава корист, - трошак, а 0 нулти утицај.

Трећа категорија трошкова и користи у Табели 1 се односи на смањење исплата из јавног (републичког, локалног) буџета у вези са различитим социјалним давањима. Истовремено ће се смањити административни трошкови у вези са овим програмима (запослени, документација и сл.). Четврта категорија трошкова и користи у Табели 1 се односи на повећање исплата из буџета у вези са надокнадом неких трошкова запослених (нпр. регресирање трошкова обданишта), као и пратећих административних трошкова ових социјалних програма. Табела 1 јасно указује на то да трансферна плаћања (нпр. порез на доходак грађана) треба искључити из оцене економске исплативости пројекта. Доприноси из зараде (пензијско и инвалидско, здравствено и осигурање за случај незапослености) на терет запосленог и послодавца се не третирају као трансферно плаћање, већ као одложене зараде, па их треба задржати у ЦБА.¹

Основни недостатак приступа представљеног Табелом 1 је што се претпоставља да један динар има исту вредност за учеснике и неучеснике пројекта. Учесници пројекта обуке и унапређења запошљивости, по правилу, имају значајно ниже просечне приходе него неучесници пројекта. То значи да би динар добитка за учеснике пројекта требало вредновати више него динар губитка за неучеснике пројекта. Такође, Табелом 1 нису обухваћени тзв. нематеријални ефекти пројекта. Често се истиче да учесник пројекта има додатне трошкове због губитка вредности слободног времена које је могао да користи за неформално запослење, чување своје деце или поправке по кући (сада мора да плати обданиште или мајстора), као и користи од повећања самопоштовања које произлази из запослења. Ови ефекти се обично не укључују у ЦБА, мада се мора имати у виду њихов додатни утицај на очекиване ефекте пројекта.

За ЦБА пилот пројекта је неопходно поређење са постојећим решењем проблема, тј. неопходна је процена разлике исхода постојећег и решења из пилот пројекта. Поређење може да буде спроведено на више начина, а у овој ЦБА ће бити спроведено разматрањем исхода

¹ Evans, D.J. (2005) "The elasticity of marginal utility of consumption: estimates for 20 OECD countries" Fiscal studies, 26(2), pp.197-224.

примене постојећих решења за запошљавање на младима који чине квази-контролну групу. Квази-контролну групу чине млади који су узети у разматрање, али нису изабрани за обуку предвиђену пилот пројектом. Група је квази-контролна будући да учесници пројекта нису изабрани случајно, већ свесно. Иако су тако занемарене потенцијалне систематске разлике учесника и неучесника пројекта, квази-контролна група је, ипак, погодна за поређење јер је сачињена од младих који имају сличне карактеристике као учесници пројекта.²

3.2. Избор друштвене дисконтне стопе

За Републику Србију не постоје актуелне процене друштвене дисконтне стопе (СДР), мада је Европска комисија, за програмски период 2007-2013. године, прописала СДР од 5,5% за земље кориснице средстава Кохезионог и ИПА фонда, као и земље које приступају ЕУ, односно СДР од 3,5% за остале земље кориснице фондова ЕУ.³ Будући да је Србија корисница ИПА фондова, стопа од 5,5% се могла сматрати адекватним избором за процену економске исплативости пројекта у Србији. Ипак, за програмски период 2007-2013. године, Министарство финансија Републике Србије је препоручивало СДР од 10%, што је условљавало строжију оцену економске исплативости пројекта.⁴ Оваква препорука је била у складу са трендом кретања референтне каматне стопе Народне банке Србије. Иако је актуелна референтна каматна стопа знатно нижа (4,25% у мају 2016.), 10% се може сматрати бољим избором, будући да се ова стопа, историјски посматрано (од 2007. године), кретала око 10%.

3.3. Избор периода анализе

Период ЦБА анализе пројекта обуке и унапређења запошљивости је период у којем се процењују трошкови и користи. Сматра се да су трошкови и користи изван овог периода једнаки нули. Овај период може да буде утврђен одузимањем година старости учесника пројекта у тренутку отпочињања пројекта од очекиваних година њихове старости у тренутку пензионисања. Чешће се, међутим, утврђује краћи, арбитрарно утврђен период – обично пет година. Разлог за овакав избор је чињеница да се неизвесност повећава, а прецизност процена смањује са продужењем периода ЦБА. При томе, треба имати у виду да избор релативно кратког периода може умањити исплативост пројекта, будући да се повећање прихода учесника пројекта и њихових послодаваца (користи пројекта) често може очекивати тек у релативно дугом року након завршетка пројекта.

Нека истраживања указују на то да време утицаја програма обуке и унапређења запошљивости на приходе зависи од старости и пола учесника програма. Тако се утицај на приходе средовечних мушкараца може очекивати у периоду од шест година, младих у периоду од четири године, а средовечних жена у неограничено дугом периоду.⁵ Нека друга истраживања, међутим, указују на то да је период користи за средовечне мушкарце вероватно нешто дужи, односно, да је период користи за средовечне жене пет до шест година.⁶ Може се закључити да избор релативно кратког рока (око пет година) за ЦБА пројекта обуке и унапређења запошљивости представља одговарајуће решење. Свакако, утицај посматраног пројекта може трајати дуже или краће у зависности од циљне групе и пројектног модела.

² Boardman, A. E., Geenberg, D. H., Vining, A. R., Weimer, D. L. (2006) Cost-Benefit Analysis: Concept and Practice. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc., pp. 281-285.

³ European Commission. (2008) Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects. Bussels: Directorate General for Regional Policy, p. 16.

⁴ Putevi Srbije (2010) Manual Cost Benefit Analysis – Republic of Serbia. Belgrade: Putevi Srbije.

⁵ Greenberg, D. H., Michalopoulos, C., Robins, P. K. (2004) "What Happens to the Effects of Government-Funded Training Programs Over Time?" Journal of Human Resources 39(1), pp. 277-293.

⁶ Greenberg, D. H., Ashworth, K., Cebulla, A., Walker, R. (2004) "Do Welfare-to-Work Programmes Work for Long?" Fiscal Studies, 25(1), pp. 27-53.

3.4. Модели за оцену економске исплативости пројекта

За оцену економске исплативости пројекта се обично користе три економска показатеља, и то: економска нето садашња вредност (ENSV), економска стопа приноса (ESP) и рацио користи и трошкова (B/C рацио). ENSV је најважнији и најпоузданији показатељ економске исплативости пројекта. Утврђује се као разлика дисконтованих трошкова и користи од пројекта:

$$ENSV = \sum_{t=0}^n \rho_t V_t \quad (1)$$

где је V_t нето корист (разлика друштвених користи и трошкова) пројекта у периоду t , док је ρ_t друштвени дисконтни фактор за период t , утврђен на следећи начин: $\rho_t = 1/(1+r)^t$, где је r друштвена дисконтна стопа. ESP представља друштвену дисконтну стопу која ENSV своди на нулу, па је:

$$0 = \sum_{t=0}^n \frac{V_t}{(1+ESP)^t} \quad (2)$$

B/C рацио представља однос садашње вредности користи и садашње вредности трошкова од пројекта:

$$B/C = \frac{\sum_{t=0}^n \rho_t B_t}{\sum_{t=0}^n \rho_t C_t} \quad (3)$$

где је B_t израз користи пројекта у периоду t , а C_t израз трошкова пројекта у периоду t . Пројекат је економски исплатив ако је $ENSV > 0$, $ESP > SDR$, а $B/C > 1$. Ако није економски исплатив, пројекат неће бити прихватљив, јер користи пуно друштвених ресурса за остварење малих користи за друштво. У периоду од 2000-2006., када је прописана СДР била 5,5% за земље чланице ЕУ, просечна ESP за пројекте који су били кофинансирани из ЕУ гранта је била најмања (11,33%) у области снабдевања водом и прераде отпадних вода, док је највећа (28,27%) била у области прераде чврстог отпада.⁷ Пројекти обуке, унапређења запошљивости и запошљавања нису били предмет ове анализе просечне исплативости пројекта.

4. АНАЛИЗА ТРОШКОВА И КОРИСТИ ПРОЈЕКТА

Пројекат "Локална партнерства за запошљавање младих" представља предлог иновативног решења за повећање запошљавања и запошљивости младих кроз локална партнерства. У наставку ће бити анализиран као пилот пројекат унапређења запошљавања и запошљивости кроз сарадњу локалне управе са цивилним сектором, локалним предузећима метало-прерађивачког сектора и Политехничком школом Крагујевац. Ако ЦБА покаже да је економски исплатив, пројекат би требало узети у разматрање као могуће решење проблема запошљавања младих. Може се очекивати да ће предложено решење имати позитиван утицај на учеснике пројекта у периоду од 5 година након завршетка праксе. Иако ће решење имати позитиван утицај на све учеснике пројекта, посао је одмах након окончања праксе добило 11 учесника пројекта, а очекује се да ће у периоду од годину дана након окончања праксе посао добити свих 12 учесника праксе. За процену економске исплативости предложеног решења ће бити коришћена СДР од 10%.

4.1. Финансијски трошкови пројекта

У Табели 2 је представљен преглед трошкова који су релевантни за ЦБА. Трошкови у Табели 2 настају непосредно у вези са обуком 23, праксом 12 и запошљавањем најмање 11 учесника

⁷ European Commission. (2008) Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects. Bussels: Directorate General for Regional Policy, p. 58.

пројекта, тако да су релевантни за ЦБА.⁸ Реализација програма обуке и праксе за сваку нову групу младих незапослених особа би изазивала настанак ових трошкова. Они у ЦБА имају карактер иницијалног улагања, које настаје у периоду од око 6 месеци. Ово време укључује време избора (тестирања и интервјуисања) учесника пројекта, избора партнерских предузећа и преговарања са њима, обуке ментора у трајању од 6 дана, обуке учесника пројекта у трајању од 8 дана (обука ментора и учесника пројекта се могу одвијати истовремено) и праксе учесника пројекта у трајању од месец и по дана (30 радних дана). С обзиром на то да је овај период релативно кратак, у ЦБА ће се претпоставити да они настају у тренутку 0 (нула).

За реализацију предложеног решења је потребно ангажовање најмање једног стручног лица (саветника) за запошљавање. Хонорари члановима пројектног тима (координатор и асистент) нису адекватна процена надокнаде трошкова ангажовања таквог лица због различитог обима и врсте посла. За процену ове надокнаде се пошло од претпоставке да предложено решење реализује Национална служба за запошљавање (НСЗ). Минимална месечна нето зарада саветника за запошљавање седмог степена стручне спреме у НСЗ је 30.787 динара. Овај износ је утврђен множењем одговарајућег коефицијента из Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама⁹ са нето основицом важећом од новембра 2014. године, тј. множењем 13 са 2.368,22 RSD. С тим у вези је процењена одговарајућа месечна бруто плата (укључујући доприносе на терет запосленог и послодавца) од 49.829 RSD. Будући да је предложеним решењем предвиђено ангажовање, у вези са избором кандидата, организовањем обуке и праксе и осталим активностима, од 6 месеци, процењен је бруто трошак зараде саветника од 298.974 RSD.

Табела 2 Трошкови пројекта релевантни за ЦБА

	1	2
Врста трошка	у CHF	у RSD
Саветник за запошљавање		298.974
Трошкови канцеларије	1.440	158.702
Тренери за стручну обуку учесника пројекта	3.400	374.714
Експерт за обуку меких вештина	850	93.679
Експерт за менторску обуку	1.700	187.357
Ментори	1.485	163.662
Умножавање материјала	120	13.225
Освежење	330	36.369
Комплет: фасцикла, оловка, свеска	64	7.053
Сертификати	20	2.204
Надокнада трошкова топлог оброка и превоза учесника пројекта током праксе	1.200	132.252
Укупни трошкови	10.609	1.468.192

Напомена: Износи у RSD су утврђени коришћењем курса од 110,21RSD за 1 CHF, што је у складу са захтевом финансијера пројекта.

Остали релевантни трошкови реализације предложеног решења су преузети из буџета пројекта. У обзир нису узети трошкови вођења, промовисања и оцене пројекта у износу од 13.230 CHF, јер су то трошкови специфични за пилот пројекат, тако да примена предложеног решења неће изазивати њихов настанак. У обзир су узети трошкови канцеларије у износу од 1.440 CHF (без трошкова накнаде рачуновође), као апроксимација дела основних трошкова

⁸ Пројектом је било предвиђено да кроз обуку прође 24, а праксу 12 младих особа. Ипак, обуку је прошло 23, док је праксу започело 13 особа, од којих су 2 одустале.

⁹ Сл. гласник РС бр. 44/01, 15/02 - др. пропис, 30/02, 32/02 - исправка, 69/02, 78/02, 61/03, 121/03, 130/03, 67/04, 120/04, 5/05, 26/05, 81/05, 105/05, 109/05, 27/06, 32/06, 58/06, 82/06, 106/06, 10/07, 40/07, 60/07, 91/07, 106/07, 7/08, 9/08, 24/08, 26/08, 31/08, 44/08, 54/08, 108/08, 113/08, 79/09, 25/10, 91/10, 20/11, 65/11, 100/11, 11/12.

који су неопходни за реализацију предложеног решења. У складу са приступом представљеним Табелом 2, трошкови топлотог оброка и превоза учесника пројекта током праксе су укључени у ЦБА, будући да имају карактер друштвеног трошка без обзира на то ко ће их надокнадити – учесник пројекта или јавни буџети. Првом колоном Табеле 1 су представљени трошкови предложеног решења изражени у CHF, а у другој колони трошкови изражени у RSD. Динарски износи су утврђени применом курса од 110,21 RSD, што је у складу са захтевом финансијера пројекта.

4.2. Процена друштвених трошкова пројекта

У другој колони табеле 2 су исказани бруто износи финансијских трошкова. Будући да трансферна плаћања треба да буду искључена из анализе, у табели 3 су примењене потребне пореске корекције. Тако је бруто износ накнаде саветника умањен за износ пореза на доходак грађана под претпоставком да се налази у радном односу код НСЗ. Бруто надокнаде ангажованих тренера, експерата и ментора су умањене за износ пореза на хонорар из уговора о ауторском делу. Бруто износи осталих трошкова су умањени за износ ПДВ-а, тако што је за све трошкове коришћена стопа ПДВ-а од 20%, осим за трошкове топлотог оброка и превоза, за које важи стопа ПДВ-а од 10%.

С обзиром на то да тржишне набавне и продајне цене (укључујући цену рада) могу да буду искривљене под утицајем тржишних ограничења (царине, порези, субвенције и сл.), оне треба да буду конвертоване у обрачунске цене. С тим у вези су, у четвртој колони табеле 3, наведени одговарајући конверзионни фактори за прерачунавање тржишних у обрачунске цене, тј. прерачунавање финансијских у економске издатке. У петој колони табеле 3 су утврђени друштвени трошкови, тако што је разлика финансијских трошкова и износа пореске корекције помножена одговарајућим конверзионим фактором.

Табела 3 Процена друштвених трошкова пројекта

	1	2	3	4=(1-2)×3
Врста трошка	Финансијски трошак	Пореске корекције	Конверзионни фактор	Друштвени трошкови
Саветник за запошљавање	298.974	18.396	1,00	280.578
Трошкови канцеларије	158.702	26.450	0,96	126.962
Тренери за стручну обуку учесника пројекта	374.714	49.462	1,00	325.252
Експерт за обуку меких вештина	93.679	12.366	1,00	81.313
Експерт за менторску обуку	187.357	24.731	1,00	162.626
Ментори	163.662	21.603	1,00	142.058
Умножавање материјала	13.225	2.204	0,96	10.580
Освежење	36.369	6.062	0,96	29.095
Комплет: фасцикла, оловка, свеска	7.053	1.176	0,96	5.643
Сертификати	2.204	367	0,96	1.763
Надокнада трошкова топлотог оброка и превоза учесника пројекта током праксе	132.252	12.023	0,96	115.420
Укупни трошкови	1.632.100	174.840		1.281.291

Због ограничења и неефикасности тржишта радне снаге (утврђена минимална зарада, порези и доприноси на доходак грађана, субвенције за отварање радних места, утицај синдиката и сл.), тржишна цена рада је, по правилу, виша од вредности рада (друштвена маргинална вредност рада). Зато, нарочито ако је стопа незапослености у привреди јако висока, треба проценити обрачунске зараде појединаца укључених у реализацију пројекта, применом одговарајућих конверзионих фактора на стварну зарату. За раднике са значајним искуством (раније су били ангажовани на сличним пословима као на пројекту), треба претпоставити да је обрачунска плата приближно једнака стварној плати. За раднике без значајног искуства, који у

тренутку ангажовања на пројекту нису имали запослење, треба претпоставити да обрачунска плата није мања или је једнака вредности социјалне помоћи за незапослене. У последњем случају се, као задовољавајућа процена конверзионог фактора, може користити вредност утврђена као разлика јединице и стопе незапослености (изражена као децимални број).¹⁰

Тренери, експерти и ментори ангажовани на пројекту су професионалци са значајним искуством на сличним пословима, тако да је за њихове надокнаде коришћен конверзиони фактор једнак јединици (може се претпоставити да су обрачунске накнаде једнаке тржишним). Што се осталих трошкова тиче, већина настаје у вези са прибављањем неразмјенивих инпута, осим трошкова у вези са свескама, фасциклама и оловкама. Будући да је последња наведена ставка трошкова релативно занемарљива (мање од 2% осталих тршкова), сви остали трошкови ће бити третирани као трошкови неразмјенивих инпута. Уобичајено је да се за неразмјениве инпуте са малим учешћем у укупној вредности пројекта користи стандардни конверзиони фактор (СКФ), који је у Србији процењен на нивоу од 0,96.¹¹

4.3. Финансијске користи пројекта

Ако услови скраћење времена без посла, програм запошљавања доприноси повећању обима произведених производа и/или услуга. Овај ефекат се може сматрати основном мерљивом коришћу анализираних решења. Вредност производње се, у анализи трошкова и користи, обично процењује применом концепта "спремности плаћања" појединаца за једну додатну јединицу производа и/или услуга произведену захваљујући размратраном решењу. Често се истиче да је одговарајућа процена "спремности плаћања" тржишна цена производа и/или услуге, док је бруто плата новозапослених израз њиховог доприноса додатној производњи. С тим у вези се бруто плата појединаца који прелазе из групе незапослених у групу запослених сматра основном за процену тржишне вредности додатне производње за друштво.¹²

Табела 4 Мерљиве користи пројекта релевантне за ЦБА

Врста користи	Година након завршетка пројекта				
	1	2	3	4	5
Годишња бруто плата запослених учесника пројекта					
Учесник 1	501.336	501.336	501.336	501.336	501.336
Учесник 2	501.336	501.336	501.336	501.336	501.336
Учесник 3	501.336	501.336	501.336	501.336	501.336
Учесник 4	501.336	501.336	501.336	501.336	501.336
Учесник 5	575.208	575.208	575.208	575.208	575.208
Учесник 6	469.994	469.994	469.994	469.994	469.994
Учесник 7	469.994	469.994	469.994	469.994	469.994
Учесник 8	469.994	469.994	469.994	469.994	469.994
Учесник 9	469.994	469.994	469.994	469.994	469.994
Учесник 10	386.844	386.844	386.844	386.844	386.844
Учесник 11	386.844	386.844	386.844	386.844	386.844
Укупно	5.234.216	5.234.216	5.234.216	5.234.216	5.234.216
Надокнада трошкова топлог оброка	309.312	309.312	309.312	309.312	309.312
Надокнада трошкова превоза	259.200	259.200	259.200	259.200	259.200
Укупне користи пројекта	5.802.728	5.802.728	5.802.728	5.802.728	5.802.728

¹⁰ European Commission (2015). Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects: Economic Appraisal Tool for Cohesion Policy 2014-2020. Brussels, Belgium: European Commission, p. 59.

¹¹ Mihic, M.M., Todorovic, M.L., Obradovic, V.L. and Mitrovic, Z.M., 2016. Can we do better? Economic analysis of human resource investment to improve home care service for the elderly in Serbia. Clinical Interventions in Aging, 11, pp. 85-96

¹² Bahrenz, L., Delander, L., Mansson, J. (2013), Making the Business Case for Public Employment Services: Cost-benefit analysis and productive efficiency analysis. Brussels: European Commission, p. 8.

У табели 4 је дат детаљни приказ очекиваних мерљивих користи анализираног пилот програма запошљавања, које се односе на годишње бруто плате, као и надокнаде трошкова топлот оброка и превоза запослених учесника пројекта. Током трајања пројекта, а након обуке у Политехничкој школи Крагујевац и праксе у партнерским предузећима, запослило се укупно 11 учесника пројекта. Укупно 9 учесника пројекта се запослило у партнерским предузећима и они су представљени као учесници 1-9 у табели 4. За ове учеснике пројекта су прибављени тачни подаци о њиховим нето и бруто платама. Укупно 2 учеснице пројекта су се запослиле у другим предузећима и за њих нису обезбеђени тачни подаци. Зато су њихове годишње бруто плате утврђене полазећи од податка о минималној нето заради у Републици Србији за месец јул 2016. године (20.328 RSD), што представља доњу границу њихових зарада (могу да буду само више). Као део укупних примања 9 запослених у партнерским предузећима, у ЦБА су укључене надокнаде годишњих трошкова топлот оброка и превоза, које исплаћују послодавци.

Будући да ће за дисконтовање бити коришћена реална СДР, потребно је да процене очекиваних плата буду исказане у константним ценама (ценама прве године пројекта). Прегледом база података Републичког завода за статистику Републике Србије, може се закључити да су се, у периоду од јануара 2011. до маја 2016., номиналне плате у металопрерађивачком сектору Републике Србије понавале по просечној стопи од око 0,85% месечно, а потрошачке цене по стопи од око 0,38% месечно, што указује на благи раст реалних зарада у метало-прерађивачком сектору (око 0,47% месечно).¹³ Ипак, за потребе анализе ће се претпоставити, из разлога опрезности, да ће реалне зараде запослених учесника пројекта остати непромењене током наредних пет година.

4.4. Процена друштвених користи пројекта

Будући да порез на доходак грађана представља трансферно плаћање, треба га искључити из ЦБА. Пореске корекције су приказане другом колоном табеле 5. Такође, како је раније истакнуто, у условима високе стопе незапослености, стварна тржишна плата може бити непоуздан показатељ друштвене маргиналне вредности рада. Према подацима Републичког завода за статистику, стопа незапослености међу младима старости 15-24 године се, у периоду од 2011. до 2015. кретала око 49%.¹⁴ У складу са предложеним приступом у Водичу Европске комисије за анализу трошкова и користи, конверзиони фактор за процену обрачунских плата је процењен на нивоу од 51%. Друштвене користи, тј. обрачунске плате су утврђене у четвртој колони табеле 5, множењем стварних годишњих бруто плата после пореских корекција процењеним конверзионим фактором. Користи одређене надокнадом трошкова топлот оброка и превоза треба умањити за износ ПДВ-а утврђеног по стопи од 10%, а затим помножити стандардним конверзионим фактором.

До сада су у обзир узете само друштвене користи у виду обрачунских плата и осталих надокнада запослених учесника пројекта, које представљају израз производа који они стварају за читаво друштво. Треба, међутим, имати у виду да повећање броја запослених кроз изабрани програм, условљава везивање ресурса који су могли да буду употребљени за неку другу сврху. То значи да програм запошљавања у једном сектору може условити смањење производње у неком другом сектору. Могуће смањење производње у другом сектору представља друштвени опортунитетни трошак програма. Ове трошкове је тешко прецизно проценити, а најчешће се претпоставља да је њихов значај занемарљив.

¹³ Републички завод за статистику, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/ReportView.aspx> [25.06.2016.]

¹⁴ Републички завод за статистику, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26> [25.06.2016.]

Табела 5 Користи пројекта релевантне за ЦБА

	1	2	3	4=(1-2)×3
Врста користи	Финансијске користи	Пореске корекције	Конверзиони фактор	Друштвене користи
Годишња бруто плата запослених учесника пројекта умањена за порезе				
Година 1	5.234.216	290.748	0,51	2.521.169
Година 2	5.234.216	290.748	0,51	2.521.169
Година 3	5.234.216	290.748	0,51	2.521.169
Година 4	5.234.216	290.748	0,51	2.521.169
Година 5	5.234.216	290.748	0,51	2.521.169
Надокнада трошкова топлог оброка и превоза				
Година 1	568.512	51.683	0,96	496.156
Година 2	568.512	51.683	0,96	496.156
Година 3	568.512	51.683	0,96	496.156
Година 4	568.512	51.683	0,96	496.156
Година 5	568.512	51.683	0,96	496.156

Анализирани пројекат може изазвати додатне користи у вези са унапређењем наставних програма у Политехничкој школи Крагујевац, обуком ментора у менторским предузећима, преносом знања и искустава запослених учесника програма на остале запослене, поправљањем самопоштовања запослених учесника програма, повећањем запошљивости и могућности напредовања свих учесника програма, као и унапређењем општих друштвених услова (смањење стопе криминалитета, унапређење здравља грађана и сл.). Ове користи је, такође, тешко проценити и новчано изразити, због чега се најчешће не укључују у анализу.¹⁵ Треба, међутим, имати у виду да они доприносе повећању економске исплативости пројекта, што значи да показатеље економске исплативости, који ће касније бити процењени, треба схватити као доњу границу економске исплативости анализираних пројеката.

4.5. Преглед друштвених трошкова и користи пројекта

Табелама 3 и 5 су утврђени мерљиви релевантни друштвени трошкови и користи предложеног иновативног решења, који ће бити укључени у анализу његове економске исплативости. Преуизмањем одговарајућих вредности из четврте колоне табела 3 и 5, у наредној табели 6 је представљен преглед друштвених трошкова и користи анализираних пројеката. Прегледом табеле се може лако закључити да ће очекиване друштвене користи обезбедити повраћај друштвених трошкова већ након прве године планског периода, што представља наговештај високе економске исплативости предложеног решења. Такође се може уочити да је просечни трошак по једном учеснику пројекта 55.708 RSD (1.281.291/23).

Табела 6 Друштвени трошкови и користи пројекта релевантни за ЦБА

Трошкови и користи	Година					
	0	1	2	3	4	5
ДРУШТВЕНИ ТРОШКОВИ						
Укупни друштвени трошкови	1.281.291					
ДРУШТВЕНЕ КОРИСТИ						
Укупне друштвене користи		3.017.325	3.017.325	3.017.325	3.017.325	3.017.325

¹⁵ Boardman, A. E., Geenberg, D. H., Vining, A. R., Weimer, D. L. (2006) Cost-Benefit Analysis: Concept and Practice. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc., pp. 287-289.

5. ОЦЕНА ЕКОНОМСКЕ ИСПЛАТИВОСТИ ПРОЈЕКТА

Проценом релевантних друштвених трошкова и користи, као и избором одговарајуће СДР, створени су услови за процену економске исплативости пројекта, израчунавањем *ENSV*, *ESP* и *B/C* рација. Применом формула 1, 2 и 3 су утврђене следеће вредности:

$$ENSV = 10.156.745 \text{ RSD}$$

$$ESP = 234,93\%$$

$$B/C = 8,93$$

Предложено решење је економски исплативо будући да је $ENSV > 0$, $ESP > \text{СДР}$ и $B/C > 1$. При томе, утврђене вредности показатеља економске исплативости су изузетно високе, што није необично с обзиром на то да је пројектом било обухваћено 23 младих метало-прерађивачког сектора, од којих је 11 већ запослено, тј. запослено је око 48% учесника пројекта. Вредност *B/C* рација указује на то да улагање 1 RSD у предложено решење доноси 8,93 RSD очекиваног приноса. Такође, може се закључити, с обзиром на *ENSV*, да предложено решење доноси просечан принос од 923.340 RSD по једном запосленом учеснику пројекта. Иако су ове вредности веома високе, оне су упоредиве са вредностима које су утврђене у неким ранијим студијама.¹⁶

Према подацима НСЗ, које су прибавили чланови пројектног тима, на евиденцији незапослених у Крагујевцу је, током 2015., идентификовано 269 особа, од чега 122 младих (старости 15-29 година) метало-прерађивачке струке. Учесници пројекта су изабрани тестирањем и интервјуом из групе од 45 незапослених младих кандидата метало-прерађивачке струке. Будући да је изабрано 23 учесника пројекта, 22 неизабрана кандидата представљају квази-контролну групу. Успех представника квази-контролне групе је израз ефикасности постојећих решења НСЗ. Ефекте примене постојећих решења НСЗ на припаднике квази-контролне групе треба упоредити са ефектима предложеног решења са циљем процене доприноса предложеног решења. ЦБА је указала на то да би предложено решење изазвало више трошкове и више користи него постојећа решења НСЗ. С обзиром на то да податак о висини трошкова НСЗ није познат, они су процењени као збир прве две категорије трошкова предложеног решења. Вероватно је да НСЗ има додатне трошкове (нпр. обуке, едукације), тако да ова процена представља доњу границу трошкова НСЗ у вези са запошљавањем. Следи да би предложено решење условило повећање укупних релевантних недисконтованих друштвених трошкова за 873.751 RSD (сви друштвени трошкови осим зараде саветника за запољавање и трошкова канцеларијског простора).

Постојећа решења НСЗ су, у периоду на који се односи пројекат (6 месеци) резултирала запошљавањем 2 припадника квази-контролне групе и ангажовањем 2 по повременим и привременим пословима. Подаци о њиховим зарадама и надокнадама нису познати, тако да су процењени. За двоје запослених кандидата се може претпоставити да ће остварити зараду најмање у висини минималне месечне зараде и да ће запослење под истим условима задржати у периоду од наредних пет година. За двоје запослених по уговору о привременим и повременим пословима се може претпоставити да ће током текуће календарске године бити ангажовани по 120 радних дана (законски максимум) или око 5 и по месеци и да ће примати минималну месечну зараду. Може се претпоставити да ће у наставку периода (наредне четири године) остваривати најмање минималну месечну зараду из редовног запослења. С обзиром на наведене претпоставке, предложено иновативно решење обезбеђује повећање просечних

¹⁶ Boardman, A. E., Geenberg, D. H., Vining, A. R., Weimer, D. L. (2006) Cost-Benefit Analysis: Concept and Practice. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc., pp. 302-307; Ecorys, IES and IRS (2013) The effectiveness and cost-benefits of apprenticeships: Results of the quantitative analysis. Brussels: European Commission.

годишњих друштвених користи за 2.307.667 RSD. Јасно је да предложено решење обезбеђује надокнаду виших трошкова већ током прве године планског периода, што значи да је супериорније у односу на постојећа решења НСЗ.

Ако би економска исплативост била процењена само на основу додатних трошкова и користи предложеног у односу на постојеће решење (поређење са квази-контролном групом), вредности показатеља економске исплативости би биле следеће:

$$ENSV = 7.874.123 \text{ RSD}$$

$$ESP = 263,70\%$$

$$B/C = 10,01$$

Иако је ENSV нешто нижа, релативна исплативост предложеног решења, мерена показатељима ESP и B/C рација, је сада још већа. То потврђује економску исплативост и супериорност предложеног решења.

6. ПРОЦЕНА РИЗИКА

ЦБА је спроведена коришћењем познатих вредности, али и одређених процена које не морају бити сасвим поуздане, што значи да резултати ЦБА могу преценити или потценити економску исплативост решења. Конкретније, у планском периоду могу наступити непредвиђене или непредвидиве околности које негативно или позитивно утичу на економску исплативост пилот пројекта. Јасно је да непредвиђене околности неће утицати на трошкове (улагања), јер су они настали у нултој години, већ само на очекиване користи пројекта. Могући негативни утицаји су: а) неки или сви запослени учесници пројекта неће задржати посао у периоду од пет година, б) плате учесника пројекта ће се реално смањити, јер ће стопа инфлације бити виша од стопе раста номиналних зарада, в) СДР ће бити виша од 10%, због повећања каматне стопе по којој се јавни буџети задужују. Са друге стране, на очекиване користи могу утицати следеће позитивне околности: а) посао ће пронаћи више од 11 учесника пројекта, б) реална зарада свих учесника пројекта који се запосле ће расти, в) СДР може да буде мања од 10%.

Табела 7 Анализа осетљивости предложеног решења

Могуће неповољне околности	Показатељи економске исплативости		
	ENSV	ESP	B/C
Смањење броја новозапослених на 5	3.917.816	104,01%	4,06
Смањење реалних плата по стопи од 1% годишње	9.951.661	233,95%	8,77
Повећање СДР на 12%	9.595.490	234,93%	8,49
Скраћење периода користи на 3 године	6.222.350	228,87%	5,86
Заједнички утицај свих неповољних околности	1.982.488	91,18%	2,55
Могуће повољне околности			
Повећање броја новозапослених на 13	12.236.388	277,95%	10,55
Повећање реалних плата по стопи од 1% годишње	10.365.766	235,91%	9,09
Смањење СДР на 8% годишње	10.766.013	234,93%	9,40
Продужење периода користи на 7 година	13.408.311	235,44%	11,47
Заједнички утицај свих повољних околности	17.792.322	279,28%	14,89

С обзиром на могући утицај непредвиђених и/или непредвидивих околности, потребно је спровести анализу осетљивости предложеног иновативног решења и утврдити услове под којима решење може постати економски неисплативо. У табели 7 су приказани резултати анализе осетљивости предложеног решења, при чему је анализиран утицај неколико могућих околности. Претпостављено је да су просечне годишње друштвене користи по новозапосленом 274.302 RSD, што је утврђено дељењем укупних годишњих друштвених користи са бројем новозапослених. Из табеле 7 се може видети да би под претпоставком заједничког утицаја

свих анализираних негативних околности предложено решење и даље било економски исплативо. Даље је спроведена анализа са циљем процене нивоа неповољног утицаја који би условио да предложено решење постане економски неисплативо. С тим у вези је утврђено да би предложено решење постало економски неисплативо уколико би, под осталим једнаким условима, била запослена само једна млада особа метало-прерађивачке струке. Такође, предложено решење би постало економски неисплативо ако би 5 младих особа метало-прерађивачке струке, под осталим једнаким условима, задржало посао само годину дана.

7. ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ

Предмет анализе трошкова и користи у овом извештају је било иновативно решење развијено у оквиру пројекта "Локална партнерства за запошљавање младих". Анализа је требало да оцени економску исплативост предложеног решења, тј. потенцијални допринос друштвеном благостању. Анализом су у обзир узети, преко квази-контролне групе, процењени економски ефекти постојећих решења Националне службе за запошљавање. То је омогућило процену додатног доприноса предложеног решења друштвеном благостању.

Анализа је показала да је предложено иновативно решење веома економски исплативо, будући да доноси 8,93 RSD очекиваног приноса на 1 RSD учињеног трошка. Предложено решење је економски исплативо и значајно доприноси унапређењу друштвеног благостања и када се упореди са економским ефектима постојећих решења Националне службе за запошљавање. Овакав резултат је био очекиван с обзиром на то да је предложено решење омогућило запошљавање 7 младих особа више него постојећа решења. С тим у вези се препоручује примена предложеног иновативног решења.

Спроведена анализа има извесних ограничења. Иако је већина вредности укључених у анализу утврђена на основу познатих величина, неке вредности су процењене полазећи од теоријских и практичних претпоставки. Већина улазних података за ЦБА је прикупљена из буџета пројекта и од чланова пројектног тима. То су сви трошкови, осим надокнаде трошкова саветника за запошљавање, као и све користи предложеног решења. Висина друштвене дисконтне стопе и конверзионих фактора, као и дужина планског периода су процењени на основу прегледа препорука релевантне литературе, водича и докумената. Тачност спроведених процена може битно одредити прецизност и поузданост спроведене ЦБА и донетих закључака.

На процењену економску исплативост предложеног решења може утицати велики број непредвиђених и/или непредвидивих фактора. Ово је био додатни разлог, поред могућег утицаја тачности спроведених процена, за анализу утицаја ризика, која је показала стабилност процењене економске исплативости решења. Анализа ризика је указала на то да би предложено решење постало економски неисплативо само ако би, под осталим једнаким условима, резултирало запошљавањем само једне младе особе метало-прерађивачке струке. Коначно, у анализу нису укључене неке вредности трошкова и користи које је тешко проценити или се њихова процена не препоручује (нпр. повећање самопоштовања новозапослених или трошак губитка слободног времена).

8. ЛИТЕРАТУРА

1. Bahrenz, L., Delander, L., Mansson, J. (2013) Making the Business Case for Public Employment Services: Cost-benefit analysis and productive efficiency analysis. Brussels: European Commission.
2. Boardman, A. E., Geenberg, D. H., Vining, A. R., Weimer, D. L. (2006) Cost-Benefit Analysis: Concept and Practice. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
3. Ecorys, IES and IRS (2013) The effectiveness and cost-benefits of apprenticeships: Results of the quantitative analysis. Brussels: European Commission.
4. European Commission. (2008) Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects. Bussels: Directorate General for Regional Policy.
5. European Commission (2015) Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects: Economic Appraisal Tool for Cohesion Policy 2014-2020. Brussels, Belgium: European Commission.
6. Evans, D.J. (2005) "The elasticity of marginal utility of consumption: estimates for 20 OECD countries" Fiscal studies, 26(2), pp.197-224.
7. Greenberg, D. H., Ashworth, K., Cebulla, A., Walker, R. (2004) "Do Welfare-to-Work Programmes Work for Long?" Fiscal Studies, 25(1), pp. 27-53.
8. Greenberg, D. H., Michalopoulos, C., Robins, P. K. (2004) "What Happens to the Effects of Government-Funded Training Programs Over Time?" Journal of Human Resources 39(1), pp. 277-293.
9. Mihic, M.M., Todorovic, M.L., Obradovic, V.L. and Mitrovic, Z.M. (2016) "Can we do better? Economic analysis of human resource investment to improve home care service for the elderly in Serbia" Clinical Interventions in Aging, 11, pp. 85-96
10. Putevi Srbije (2010) Manual Cost Benefit Analysis – Republic of Serbia. Belgrade: Putevi Srbije.
11. Републички завод за статистику,
<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26> [25.06.2016.]
12. Републички завод за статистику, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/ReportView.aspx> [25.06.2016.]
13. Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама, Сл. гласник РС бр. 44/01, 15/02 - др. пропис, 30/02, 32/02 - исправка, 69/02, 78/02, 61/03, 121/03, 130/03, 67/04, 120/04, 5/05, 26/05, 81/05, 105/05, 109/05, 27/06, 32/06, 58/06, 82/06, 106/06, 10/07, 40/07, 60/07, 91/07, 106/07, 7/08, 9/08, 24/08, 26/08, 31/08, 44/08, 54/08, 108/08, 113/08, 79/09, 25/10, 91/10, 20/11, 65/11, 100/11, 11/12.